

ПРОГРАМА ЗА

КОНКУРС ЗА ГЛАВЕН АСИСТЕНТ НА ТЕМА „ГРЪЦКА КУЛТУРА ПО ЗАПАДНОТО ЧЕРНОМОРИЕ (VI – I В. ПР. ХР.)

1. Гръцката колонизация, хронология, етапи. Колонизация по тракийските крайбрежия: метрополии, специфики на историческото развитие на Северна Егея и Пропонтида.
2. Гръцка колонизация по западнопонтийското крайбрежие. Състояние на проучванията. Метрополии и колонии. Историческо развитие.
3. Топография, укрепителна система на гръцките колонии по Западнопонтийското крайбрежие. Емпориони и пристанища.
4. Градоустройство на гръцките колонии по западнопонтийското крайбрежие. Монументална и жилищна архитектура.
5. Територии на гръцките полиси по западнопонтийското крайбрежие. Състояние на проучванията. Писмени извори. Сателитни обекти и хронология.
6. Некрополи в гръцките колонии по западнопонтийското крайбрежие от архаичния до елинистическия период. Основни паметници и специфики. Организация и гробни съоръжения.
7. Погребални практики в гръцките колонии по западнопонтийското крайбрежие от архаичния до елинистическия период. Погребален обред, гробни дарове, съпътстващи и поменални ритуали.
8. Керамичен комплекс на гръцките колонии по западнопонтийското крайбрежие. Основни категории: луксозна керамика, монохромна керамика, керамика на ръка. Внос и местно производство.

Хронологическо развитие и специфики на архаичния, класическия и елинистическия период.

9. Икономика на западнопонтийските колонии. Монетосечене. Търговски връзки с гръцкия свят. Амфорна тара: основни центрове, хронология, специфики на архаичния, класическия и елинистическия период. Местно производство.
10. Култура на гръцките колонии по западнопонтийското крайбрежие. Култове и религиозен живот, изкуство. Скулптура, надгробен релеф, малка пластика.
11. Занаяти в гръцките колонии по западнопонтийското крайбрежие. Металодобив и металобработване, стъкло, кост. Накити и елементи на костюма. Данни за работилници в колониите.
12. Взаимоотношения на гръцките колонии по западнопонтийското крайбрежие с местното население. Изворови и археологически данни. Разпространение на гръцките импорти в тракийска среда. Хронологическо развитие и специфики на отделните периоди.

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

- Антична Гречия. Т. 1. Становление и развитие полиса; Т. 2. Кризис полиса. М., 1983.
- Балабанов, П.** Тракийски хинтерланд на Аполония и Месамбрия през VII – I в.н.е. (дис.). София, 1983.
- Белова, М.** Религията на Одесос, Дионисополис и Бизоне. – Трудове на ВТУ „Кирил и Методий”, 14, 3. ФИ, 1976-1977. В. Търново, 1978, 141 – 176.
- Блаватская, Т. В.** Западнопонтийские города в VII - I веках до нашей эры. Москва, 1952.
- Богданова, Т.** Бронзови огледала с украса от некропола на Аполония Понтика. Археология XLIV, 2015, 42–54.
- Богданова, Т.** Роля и място на благовонните масла в живота на гръцката жена. В : *Сборник в памет на проф. Димитър Попов*, София, 2016а, 76-90.
- Божкова, А.** Чернофирнисова керамика от българското Черноморие. Общи наблюдения. – ИНИМ, 11, 2000, 91 – 98.
- Божкова, А.** Коринтска конвенционализираща керамика и нейни имитации от България. – В: Сборник в памет на академик Д. П. Димитров. София, 2013, 87 – 95.
- Божкова, А.** Антична керамика между Хемус, Родопа и Евксинския Понт (VII–I в. пр. Хр.). Характеристика, разпространение и употреба, Велико Търново, 2017.
- Божкова, А., Кияшкина, П.** Цистови гробове от елинистическия некропол на Месамбрия на Черно море. - В: *In honorem professoris Георги Кузманов*, ИНАИ, XLI, 2013а, 53 – 70 (61).
- Божкова А., Кияшкина П.** Бронзова погребална хидрия от Несебър. Археология LIV, 1, 2013б, 22-30.
- Брашинский, Й.** За икономическите връзки на гръцките градове от западното Черноморие в предримската епоха. – Археология, 1970, 2, 7 – 19.
- Велков, В., Л. Огненова-Маринова, Ж. Чимбулева.** Месамбрия – Месемврия – Несебър. София, 1991.
- Велков, И.** Бележки за колонизацията и градовете по нашето Черноморско крайбрежие. – ИИД, 11- 12, 1931/1932, 33 – 53.
- Венедиков И., Иванов Т., Дремсизова Ц., Михайлов Г.** Аполония на Черно море, Sofia, 1948.
- Венедиков И., Герасимов Т., Дремсизова Ц., Иванов Т., Младенова И., Велов В.** Аполония. Разкопките в некропола на Аполония през 1947-1949 г., Sofia, 1963.
- Георгиева, Л.** Богове и обреди в Аполония Понтика. Автореф. Дис. София, 2013
- Георгиева, М.** Гробни находки от околностите на Варна. ИНМВ, 28/43, 1992, 73-80.
- Герасимов Т.** Мряморна архаична главичка от Созопол. ИБАИ 12, 1938, 399–400.
- Гочева, З.** Организация на религиозния живот в Одесос. – Боговете на Понта. *Bibliotheca Pontica. Seminaria Pontica*, 1. Варна, 1998, 28 – 33.
- Гочева, З.** Култът на Великия бог в гръцките колонии по западния бряг на Понта. *Seminarium Thracicum*, 3. 1998, 91 – 100.
- Гълъбов, И.** Аполонийски приноси. – ИАИ, 18, 1952, 93 – 118.
- Гълъбов, И.** Каменни гробници от Несебър. Сб. Гаврил Кацаров, II (=ИАИ 19), 1955, 129 – 147.
- Гълъбов, И.** Нови паметници на аполонийската пластика. В : *Изследвания в памет на Карел Шкорпил*, София, 1961, 223–232.
- Гълъбов, И.** Предримска керамика от Аполония. – ИНМБ, 2. 1965, 11 – 48.

Гюзелев, М. Западният Понт между Емине и Босфора през първото хилядолетие пр. Хр., Бургас, 2009.

Дамянов, М. Бележки върху териториите на гръцките полиси по западния Понт. В: Сборник в памет на академик Д. П. Димитров. София, 2013, 116 – 132.

Дамянов, М. Нови ‘псевдо-кипърски’ амфори от Аполония. Археология, LIV, 2013, 1, 89 – 96.

Дамянов, М. Некрополът на Аполония като исторически извор. В : Попов Х., Цветкова Ю. (eds.), *ΚΡΑΤΙΣΤΟΣ*. Сборник в чест на професор Петър Делев, София, 2017, 359–377.

Дамянов, М. Светилището на Деметра в Аполония в черноморски контекст. В : Вълчев, (ed.), *Stephanos archaeologicos ad 80 annum professoris Ludmili Getov*, София (Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis suppl. VI), 2018, с. 93–107.

Дамянов, М. Материали от античния некропол на Аполония Понтика в кв. „Харманите“: към пространственото развитие на некропола през V -IV в. пр.Хр. – В: Б. Божкова, Е. Генчева (ред.) *In memoriam Ivani Venedikov*. По случай 100-годишнината от раждението му. ГНАМ, Том XIV, София, 2020, 97 – 120.

Данов, Х. Из древната икономическа история на Западното Черноморие до установяването на римското владичество. Известия на Българското Археологическо Дружество XII, 1938, 185-258.

Данов, Х. Характер и значение на гръцката колонизация по западния бряг на Черно море. Археология, 1969, 1, 13 – 21.

Девлова, П., Крумова, М. Нови сведения от археологическото проучване на античната крепост Равадиново в територията на гръцката колония Аполония Понтика. НИМ, Известия, том XXXII, София, 2020, 58 – 70.

Дечев, Д. Принос към историята на западнопонтийските градове. ИАИ, 17, 1950, 59 – 69.

Димитров, Б., К. Порожанов, А. Орачев. Пристанищата на Аполония и Месамбрия. – Мегалитите в Тракия. Част 2, Тракия Понтика, 1982, 438 – 458.

Димитров, Б., А. Орачев. Пристанищната система по Западнопонтийското крайбрежие. Археология, 1982, 1, 1 – 12.

Димова, С. Наблюдения върху погребалните практики в некропола на Месамбрия Понтика (по данни от археологическите проучвания през 2002 – 2004 г.) – В: Югоизточна България през II – I хилядолетие пр. Хр. Варна, 2010, 271 – 281.

Дончева, И. Култът към Деметра по западнопонтийското крайбрежие. – В: сб. Черно море между Изтока и Запада. Варна, 2004.

Иванов, Т. Чернофигурни арибали и лекити в Народния археологически музей в София. ИАИ, 17, 1950, 259 – 261.

Иванов, Т. Принос към коринтския внос на керамика в Одесос през VI в. пр. н. е. ИВАД, 8, 1951, 77 – 85.

Карайотов, И. Култът към Кибела в Аполония Понтика. В: сб. Черно море между Изтока и Запада. Варна 2004.

Конова, Л. Червенофигурни съдове с изображения на амазонки от некропола на Аполония Понтика. Опит за интерпретация. Проблеми на изкуството, 1997, 3-4, 42 – 46.

Конова, Л. Оловни букрании от некропола на Аполония Понтика. Опит за интерпретация. ИНИМ 13, 2002, 46-55.

Конова, Л. Магия и погребален бред. Глинени култови фигури от некропола на Аполония Понтика. В : *Heros Nephaisistos. Studia in honorem Liubae Ognenova-Marinova*, Велико Търново, 2005, 148–162.

Конова, Л. Могилни погребения в Аполония Понтика. Опит за репроблематизация. В: Димитрова, Д. (съст.). По пътя на миналото. Сборник научни статии по повод 65-годишнината на д-р Георги Китов. Арос, София, 2008, 109-116.

Кузманов, Г. Антични лампи. Колекция на НАМ. С. 1992.

Кузманов, Г., Минчев А. Антични лампи. Колекция на РИМ Варна. ИНАИ, 45, 2018.

Лазаренко, И., Мирчева, Е., Енчева, Р., Стоянова, Д., Шаранков, Н. Храмът на понтийската майка на Боговете в Дионисополис. Варна, 2013

Лазаров, М. Антични амфори (VI – I в. пр. н. е.) от българското Черноморие. ИНМВ, 9 (24), 3 – 52.

Лазаров, М. Търговските връзки на Родос със Западнопонтийските градове през елинистическата епоха. ИНМВ, 13, (28), 1977, 1 – 47.

Лазаров, М. Търговията на Хиос със Западнопонтийските градове. ИНМВ, 18 (33), 1982, 5 – 16.

Лазаров, М. Българското Черноморие през архаичния период. Състояние на проучванията. ИНМВ, 3, *Studia in memoriam Ivani Galabov*, Бургас, 2000, 23 – 41.

Лазаров, М. Древногръцката рисувана керамика от България. Варна, 2003.

Лазаров М. Античният Анхиало (I хил. пр. Р. Хр. – VI в. сл. Р. Хр.). В : Лазаров М., Гюзелев В., Грозданова Е., Тонев В. (eds.), История на Поморие. Част първа. Анхиало от Древността до Освобождението, Поморие, 2010, 13-42.

Миков Р., Стоянова Д. Строителна керамика от Могила № 9, нос Колокита, Аполония Понтика. В : Георгиева, Р., Стоянов, Т., Момчилов, Д. (eds.), Югоизточна България през II–I хилядолетие пр.Хр., Варна, 2010, 228–236.

Минчев, А. Антично стъкло от Западното Черноморие. – Известия на Народния музей – Варна, XIX-XX, 1983-1984; XXIV-XXVI, 1988-1990.

Минчев, А. Одесос през елинистическата епоха. Варна, 2007.

Мирчева, Е. Гробни дарове от Аполония Понтика във фонда на Археологически музей – Варна. – ИБМ VII, Бургас, 2021, 52 – 60.

Недев, Д. Източногръцка рисувана керамика (кр. на VII – VI в. пр. Хр.) от Аполония Понтика (по данни от археологическите проучвания в старата част на Созопол). *ИНМВ* 28, 2016, 41-59.

Недялков, К. Местна керамика от Аполония Понтика VI–I в. пр. Хр. – РП 44, София 2020.

Ников, К. Сивата монохромна керамика от Аполония. В. Търново, 2012

Панайотова, К. Хокерите от античния некропол на Аполония Понтика. - Марица-Изток. Археологически проучвания. Т. 2, 1994, 151 -155.

Панайотова, К. Надгробни могили в районите на гръцките колонии по българското Черноморие. - I Международен симпозиум Севтополис. Надгробните могили в Югоизточна Европа. В. Търново, 1994, 81 - 88.

Панайотова, К. Некрополът на Аполония Понтика в м. Калфата. Археология 1998/3-4.

Панайотова, К. Каменни гробове в некропола на Аполония Понтика в м. Калфата. - Пътят. Сборник научни статии, посветен на живота и творчеството на д-р Г. Китов. София, 2003, 156 - 166.

Панайотова, К. Обредни огнища в некрополите на Аполония Понтика. - *Studia Archaeologica. Suppl. I.* Сборник в памет на д-р П. Горбанов, София, 2003, 133 - 140.

Панайотова, К. Амфори „кипърски” тип от Аполония Понтика. - *Studia Archaeologica Universitatis serdicensis. Suppl. IV. Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Ludmili Getov.* София, 2005а, 540 - 554.

Панайотова, К. Теракоти с подвижни крайници от Аполония Понтийска. В : *Heros Nephastos. Studia in honorem Liubae Ogneva-Marinova*, Велико Търново, 2005b, с. 140–147.

Панайотова, К. Лекити с релефна украса (Горгонейон) от некропола на Аполония Понтийска. – В: *Античните цивилизации и морето. Международна конференция в чест на 70-годишнината на проф. Михаил Лазаров.* Варна, 13 – 15 октомври 2004 г. Варна, 2007, 250 - 261

Панайотова, К. Аскоси с форма на астрагалоси от некропола на Аполония. – В: *Studia in honorem Aleksandrae Dimitrova – Milcheva. Югоизточна Европа през античността (VI в. пр. Хр. - VII в. сл. Хр.)*, 2008, 104 – 114.

Панайотова, К. Фигурални съдове (ойнохое) от Аполония. *Археология*, 2009, 1-2, 52 – 62.

Панайотова, К. За водоснабдяването на Аполония Понтийска в средата на I-то хилядолетие пр. Хр. В: *Каварна – средище на българския Североизток.* Каварна, 2007, 66 – 82.

Панайотова, К. О култе Деметры и Персефоны в Аполлонии Понтийской. В : Вахтина М. Ю., Грицик Е. В., Жижина Н. К., Кашаев С. В., Павличенко Н. А., Соколова О. Ю., Хршановский В. А. (eds.), *Боспорский феномен: Греки и варвары на евразийском перекрестке*, Санкт-Петербург, 2013, 561–567.

Панайотова, К. Музиката в Аполония Понтийска (по археологически материали). В : Делев П. (ed.), *Συμπόσιον, Сборник в памет на проф. Д. Попов*, София, 2016, 286–302.

Панайотова, К. Пространствено-архитектурен облик на некропола на Аполония Понтийска в м. Калфата/Буджака. В : Попов Х., Цветкова Ю. (eds.), *ΚΡΑΤΙΣΤΟΣ*. Сборник в чест на професор Петър Делев, София, 2017, 378–396.

Панайотова, К., Ц. Дражева. Аполония Понтика - Созополис. В: Римски и ранновизантийски селища в България, т. II, София, 2003, 215 – 234.

Панайотова, К., Баралис А. Некропол на Аполония в местността Месарите, Созопол. В : Вълчев (ed.), *Stephanos archaeologicos ad 80 annum professoris Ludmili Getov*, София (*Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis suppl. VI*), 2018, с. 77–92.

Петров, А. Погребално законодателство в Аполония ? Опит за реконструкция на базата на надгробните паметници от VI - II в. пр. Хр. В : Вълчев (ed.), *Stephanos archaeologicos ad 80 annum professoris Ludmili Getov*, София (*Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis suppl. VI*), 2018, 261-276.

Петрова А., 2012 След „щит, олтар и венец“. Традиции и промени в символиката на късноелинистическия надгробен релеф от Аполония Понтика. В : Драганов Д., Попнеделев Т. (eds.), *Collegium Historicum 2*, София, с. 61-78.

Попова Ц., Крумова М., 2015 Археоботаничен анализ на растителни останки от ритуални огнища в некропола на Аполония Ронтика ср. V – ср. III в. пр. Хр. НИМ, *Известия XXVII*, с. 21-34.

Прешленов, Х. Одесос (Odessos, Odessus), Функционално-градоустройствена схема и архитектурни пространства (VI в. пр. Хр. - VII в. сл. Хр.). В: Римски и ранновизантийски селища в България, т. I, София, 2002, 59 – 80.

Прешленов, Х. Месамбрия Понтика (Mesambria Pontica). Топография и пространствено развитие през античността. В: Римски и ранновизантийски селища в България, т.І, София, 2002, 231 – 236.

Прешленов, Х. Фортификационни съоръжения в Несебър (северен сектор). – В: Станев, Григоров, Димитров (съст.) Изследвания в чест на Стефан Бояджиев. София, 2011, 295 – 312.

Рехо, М. Атическа червенофигурна керамика в Националния археологически музей София. София, 1992.

Рехо, М. Черно- и червенофигурна атическа керамика от Месамбрия Понтика. ГНАМ IV, 1993, 61-64

Рехо, М., Прешленов, Х. Театърът в културното развитие на античните градове по българското Черноморие. – Театърът като феномен в културната история на Европа (съст. Д Овчаров), София, 1998, 11 - 21.

Тонев, Л. Градоустройството по българските земи през античността. София, 1995.

Сапрыкин, С. Панайотова К. Надгробие гераклиота из Аполонии Понтийской. Весник древней истории 3, 2000, 28–38.

Тончева Г. Гробни находки от Одесос. *ИВАД* 12, 1961, 29-52.

Христов, И. Полуостров Хрисосотира до град Черноморец през архаичната епоха VII-VI в.пр.Хр. – ИБМ VII, Бургас, 2021, 29 -51.

Чачева, М. Антропоморфни стъклени пандантиви от гръцките колонии по западния Понт. Археология, LVI, 2015, 1-2, 49-61.

Чимбулева, Ж. Две новооткрити бронзови хидрии от Несебър. Археология IV, 1962, 38-41.

Чонгарска, М. Нови наблюдения върху червенофигурните арибаловидни лекити от некропола на Аполония. – Археология, 2001, 1 -2, 45 -47.

Шаранков Н. Три аполонийски надписа от класическата и елинистическата епоха. ИНИМ 28, 2016, 297-308.

Alexandrescu, P. 1965. Types de tombes de la nécropole tumulaire d’Histria. Dacia NS IX. 163-184.

Alexandrescu, P. 1966. Necropola Tumulara. Sapaturi 1955-1961. Histria II. 133-294.

Alexandrescu, P. 1971. Deux types de sépultures à incinération sur l’emplacement de la tombe. Dacia NS XV. 319-327.

Alexandrescu, P. 1978a. La céramique d’époque archaïque et classique. Histria IV. Bucarest.

Alexandrescu, P. 1978b. Notes de topographie histrienne. Dacia NS XXII. 331-342.

Alexandrescu, P. 1990. Histria in archaischer Zeit. In: Alexandrescu, P., Schuller, W. (Hrsg.). Histria. Eine Griechenstadt an der rumanischen Schwarzmeerküste. Xenia 25. 47-90.

Alexandrescu, P. 1994. Un rituel funéraire homérique à Istros. In: Genière, J. de la (ed.). Nécropoles et sociétés antiques (Grèce, Italie, Languedoc). Actes du Colloque International de Lille (1991). Naples. 15-32.

Alexandrescu P., Alexandrescu Vianu M. Histoire et stratigraphie. In : *La Zone Sacrée d’époque grecque, Histria VII*, București–Paris, 2005, 51–158.

Alexandrescu P., Sion A. Le Temple d’Aphrodite. In : *La Zone Sacrée d’époque grecque, Histria VII*, București–Paris, 2005, 159–173.

Alexandrescu-Vianu, M. Sur la diffusion du culte de Cybèle dans le bassin de la mer Noire à l’époque archaïque. *Dacia* 24, 1980, 261-265.

Alexandrescu Vianu, M. Aphrodites orientales dans le bassin du Pont-Euxin. *BCH* 121.1, 1997, 15-32.

Alexandrescu-Vianu, M. Les statuettes et les reliefs en terre cuite. In : Alexandrescu P. (ed.), *La zone sacrée d'époque grecque (fouilles 1915-1989)*, Histria VII, București, 2005, 486-513.

Avram, A. 1990. Das histrianische Territorium in griechisch-romischer Zeit. In: Alexandrescu, P., Schuller, W. (Hrsg.). *Histria. Eine Griechenstadt an der rumanischen Schwarzmeerküste*. Xenia 25. 9-46.

Avram, A. 1991. Untersuchungen zur Geschichte des Territoriums von Kallatis in griechischer Zeit. *Dacia NS XXXV*. S. 103-137.

Avram, A. 2001. Les territoires d'Istros et de Callatis. In: *Problemi della chora coloniale dall' Occidente al Maro Nero*. Atti del Quarantesimo Convegno di Studi sulla Magna Grecia (Taranto 29 Settembre - 3 Ottobre 2000). Taranto. 593-633.

Avram, A. 2003. Histria. In: Grammenos, D. V., Petropoulos, E. K. (eds.) *Ancient Greek Colonies in the Black Sea, Volume I*. Publications of the Archaeological Institute of Northern Greece 4. Thessaloniki. 279-340.

Avram, A. 2007. Kallatis. In: D. Grammenos, D./ Petropoulos, E. (eds.). *Ancient Greek Colonies in the Black Sea 2, Vol. I*, BAR International Series 1675 (I), Oxford, 239-286.

Avram A. Les diasporas grecques du VIIIe à la fin du IIIe siècle av. J.-C. *Pallas* 89, 2012, 197-215.

Baralis, A., Gyuzelev, M., Nedev, D., Gospodinov, K., Lorain, T. Aperçu sur l'organisation urbaine d'Apollonia du Pont: la parcelle UPI XI – XII – 515. – In: Tsetschladze et al. (eds) *The Bosphorus: Gateway between the Ancient West and East (1st Millennium BC – 5th Century AD)*. Proceeding of the Fourth international Congress on Black Sea Antiquities. Istanbul, 14th – 18th September 2009. (=BAR International Series 2517, 2013), 315 – 323. (323).

Baralis A., Panayotova K. Burial enclosures and spatial organization of the Classical and Early Hellenistic Necropoleis of Apollonia Pontica, Kalfata/Budjaka area. In : Sporn K. (ed.), *Griechische Grabbezirke klassischer Zeit, Normen und Regionalismen*, Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung, 2013, 241-260 (*Athenaia Band* 6).

Baralis, A., Panayotova, K. Apollonia du Pont, les travaux de la mission archéologique franco-bulgare. In: Académie des inscriptions & Belles-lettres. Comptes rendus des séances de l'année 2015, avril – juin, Paris, 2015 (2016), 945 – 999.

Baralis, A., Panayotova, K., Bogdanova, T., Gyuzelev, M., Nedev, D., Gospodinov, K. Apollonia Pontica (Sozopol, Bulgaria): the results of the Franco-Bulgarian archaeological mission. In: M. Manoledakis (ed.) *The Black Sea in the Light of New Archaeological data and Theoretical Approaches*. Proceedings of the 2nd International Workshop on the Black Sea in Antiquity Held in Thessaloniki, 18-20 september, 2016, 153-179.

Baralis, A., Gyuzelev, M., Panayotova, K. Between crisis and conflicts: the territory of Apollonia Pontica in the Late Classical and early Hellenistic periods . - In: G. R. Tsetschladze, A. Avram, J. Hargrave (eds.) *The Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC – 5th century AD): 20 Yers On (1997 – 2017)*. Proceedings of the Sixth International Congress on Black Sea Antiquities (Constanta 18-22 September 2017) dedicated to Prof. Sir John Boardman to celebrate his exceptional achievements and his 90th Birthday. Oxford, 2021, 90 – 110.

Baralis A., Riapov A. La nécropole classique et hellénistique d'Apollonia du Pont. Premier bilan des résultats obtenus dans le secteur français. In : Mănuțu-Adameșteanu M. (ed.), *Orgamè-Argamum, à la recherche d'une colonie*, București, 2006, 53-78.

Bogdanova, T. Metal Instruments, associated with Woman's Beauty Care (Based on Data from the Necropolis of Apollonia Pontica). *IHHM* 28, 2016, 59-80.

Bogdanova, T., Popova, M., Nedev, D., Krumova, M. A Hellenistic family tomb and two Early Roman graves from Apollonia Pontica. . - In: G. R. Tsetskhladze, A. Avram, J. Hargrave (eds.) *The Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC – 5th century AD): 20 Years On (1997 – 2017)*. Proceedings of the Sixth International Congress on Black Sea Antiquities (Constanta 18-22 September 2017) dedicated to Prof. Sir John Boardman to celebrate his exceptional achievements and his 90th Birthday. Oxford, 2021, 550 – 560.

Bouzek, J. *Studies on Greek Pottery in the Black Sea Area*. Prague, 1990.

Bozkova, A. Le rôle des ports antiques dans l'importation de produits en terre amphorique en Thrace Ancienne. *Thracia Pontica V*. 1994. 159-164.

Bozkova, A. Pontic pottery group of the Hellenistic age (a survey based on examples from the Bulgarian Black sea coast). – *Arch. Bulg.*, 1997, 2, 8 – 17.

Bozkova A. Englyphic Amphora Stamps from Tumulus 8 on Kolokita Promontory near Sozopol (the Ancient Apollonia Pontica). In : Tzochev Ch., Stoyanov T., Bozkova A. (eds.), *PATABS II. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea*. Acts of the International Round Table Held in Kiten, Nessebar and Sredetz, September 26-30, 2007, Sofia, 2011, 111–116.

Bozkova, A. West Slope Pottery from Mesambria Pontike. - In: Guldager, Lawall (edd.) *Pottery, Peoples and Places. Study and Interpretation of Late Hellenistic Pottery*. 2014, 199 – 214.

Bucovala, M. 1967. *Necropole elenistice la Tomis*. Constanta.

Canarache, V. *Masques et figurines Tanagra des ateliers de Callatis-Mangalia*, Constanta, 1969.

Chacheva, M. Trinkets for the Afterlife: Personal Ornaments from Graves of Children in the Necropolis of Apollonia Pontica. *Archaeologia Bulgarica* XIX, 1, 2015a, 1-21.

Chacheva, M. Glass "Flesh Tunnels" for the Apollonian Ladies?. In : Gurova M., Rabadziev K., Stoyanov T. (eds.), *Филови четения. Културно-историческото наследство: проучване и опазване*, 2015b, 71-90. (Bulgarian e-Journal of Archaeology suppl. 4)

Chacheva, M. Adornments or amulets? Personal ornaments of Apollonian children in Pontic context. In : Manoledakis M. (ed.), *The Black Sea in the light of new archaeological data and theoretical approaches*, Oxford, p. 139-151.

Chacheva M., 2017, *Finger Rings from the Necropolis of Apollonia Pontica*. In : Kiyashkina, *et al.*, 2017, 2016, 134-166.

Chacheva, M. *Aegyptiaca Pontica: Old and New Evidence from the West Pontic Coast*. – In: M. Manoledakis (ed.) *Peoples in the Black Sea Region from the Archaic to the Roman Period*. Proceedings of the 3rd International Workshop on the Black Sea in Antiquity held in Thessaloniki, 21-23 September 2018. (Archaeopress 2021): 95–103

Cherneva, D. Investigations on the gilding technology of antique ceramics from Apollonia Pontica. - *Archaeologia Bulgarica* XVII 2013, 2, 39 – 53.

Chiekova D. *Cultes et vie religieuse des cités grecques du Pont Gauche (VIIe-Ier siècle av. J.-C.)*, Bern (Publications Universitaires Européennes, Série XXXVIII, Archéologie, Vol. 76) 2008.

Claquin L. The cooking devices of Apollonia Pontica (Bulgaria): preliminary study of the specificities of the ceramic assemblage of this Greek colony. In : Tsetskhladze, *et al.*, 2013, 2015, 481-489.

Coja, M. 1986. *Les fortifications grecques dans les colonies de la côte ouest du Pont Euxin*. In: *La fortification dans l'histoire du monde grec*. Actes du colloque international, Valbonne 1982. Paris. 95-103.

Damyantov, M. Notes on the Territory of Odessos in Pre-Roman Times. - *Archaeologia Bulgarica*, 8, 2004, 2, 47 – 56.

Damyantov, M. Graves with circles of amphorae in the Greek necropoleis in the Black Sea. In: *Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Ludmili Getov. Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis*, Suppl. IV, 2005, 214-223.

Damyantov, M. Notes on the development of Odessos and its vicinity until Early Hellenistic Times. *Talanta*, Vol. XXXVI-XXXVII, 2006, 289-308.

Damyantov, M. Dionysopolis, its territory and neighbours in the pre-Roman times. – In: *Ancient Greek Colonies in the Black Sea 2* (eds. D. M. Grammenos, E. K. Petropoulos). v. I, BAR, International Series 1675 (I), 2007, 1 – 36.

Damyantov, M. Amphorae from a tumulus on Kolokita Promontory near Sozopol (Apollonia Pontica). In : Tzochet Ch., Stoyanov T., Bozkova A. (eds.), *PATABS II. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea. Acts of the International Round Table Held in Kiten, Nessebar and Sredetz*, September 26-30, 2007, Sofia, 2011, p. 87–100.

Damyantov, M. Normative and Non-normative Burial Practices in the Necropoleis of the Greek Colonies in the Western Black Sea Area. *Ancient West and East* 11, 2012, 35–68.

Damyantov, M. An Early Hellenistic Xiphos from Apollonia Pontica. *Archaeologia Bulgarica* XIX, 3, 2015, p. 23-36.

Damyantov M. Votive and other pottery from a sanctuary of Demeter in Apollonia Pontica. In : Manoledakis M. (ed.), *The Black Sea in the light of new archaeological data and theoretical approaches*, Oxford, 2016, p.119–138.

Damyantov, M. On the Early Date of the Sanctuary of Demeter in Apollonia: Some East Greek Pottery. – In: A. Avram, L. Buzoianu, V. Lungu (eds.). *Koiné et mobilité artisanale entre la Méditerranée et la mer Noire dans l'Antiquité. Hommage à Pierre Dupont à son 70e anniversaire* (Pontica 51, 2018, Suppl. V). Constanta, 2018, 141-154.

Damyantov, M. Pottery for Demeter: The Classical Assemblage from a Sanctuary in Apollonia Pontica (against a Northern Aegean Background). – In: E. Manakidou, A. Avramidou (eds.). *Classical Pottery of the Northern Aegean and its Periphery (480–323/300 BC)*. Proceedings of the International Conference, Thessaloniki, May 17–20, 2017. Thessaloniki, 2019, 623-636.

Damyantov, M., Nankov, E., Stoyanova, D. Inconspicuous Presence? Macedonians on the West Pontic Coast in the Early Hellenistic Period. – In: M. Manoledakis (ed.) *Peoples in the Black Sea Region from the Archaic to the Roman Period*. Proceedings of the 3rd International Workshop on the Black Sea in Antiquity held in Thessaloniki, 21-23 September 2018. (Archaeopress 2021), 113 – 127.

Damyantov, M., Panayotova, K. Apollonia Pontica and the South-Western Black Sea Coast in the Thracian and Antique Periods (Late 2nd Millennium BC to Early 1st Millennium AD). – In: R. Krauss, E. Pernicka, R. Kunze, K. Dimitrov, P. Leshtakov (eds.). *Prehistoric Mining and Metallurgy at the Southeast Bulgarian Black Sea Coast* (Ressourcen Kulturen 10). Tübingen University Press, 2020, 247-294.

Damyantov, M., Reho, M., Panayotova, K. Cold case reopened: a Late Classical tomb in Apollonia Pontica. - In: G. R. Tsetschladze, A. Avram, J. Hargrave (eds.) *The Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC – 5th century AD): 20 Yers On (1997 – 2017)*. Proceedings of the Sixth International Congress on Black Sea Antiquities (Constanta 18-22 September 2017) dedicated to Prof. Sir John Boardman to celebrate his exceptional achievements and his 90th Birthday. Oxford, 2021, 493 – 500.

Dana, M. Éducation et culture à Istros. Nouvelles considérations. *Dacia N.S.* 51, 2007, 185-209.

Dana, M. Alphabets et exercices scolaires dans deux cités du Pont ouest : Istros et Tyras. *ZPE* 171, 2009, . 71-82.

Dana, M. Culture et mobilité dans le Pont-Euxin. Approche régionale de la vie culturelle des cités grecques, Bordeaux 2011.

De Boer G., Stronk J.P. Two Greek Emporia south of Apollonia Pontica. *Talanta* 32-33, 2000-2001, 233-239.

Docter, R., Panayotova, K., de Boer J., Donnellan L., van de Put W., Bechthold B., Apollonia Pontica 2007, Ghent, 2008.

Donnellan, L. Ethnic Identity on the western Black Sea area: the cases of Istria, Kallatis and Apollonia Pontica (7th - 4/ 3th centuries BC). *Talanta* XXXVI- XXXVII, 2006, 187-268.

Dupont, P. Classification et détermination de provenance des céramiques grecques orientales archaïques d'Istros. *Dacia* N.S. 27, 1983, 19–43.

Dupont P. Les lampes ioniennes archaïques de mer Noire. Présentation générale. In : Chrzanovski L. (ed), *Lychnological Acts*, 1. Actes du 1er Congrès international d'études sur le luminaire antique (Nyon, Genève, 29.9. – 4.10.2003), Montagnac, 2005, p. 73–79.

Dupont P., Baralis A. Ateliers céramique et réseaux d'échanges dans le Sud-Ouest de la Mer noire à l'époque classique et au début de l'époque hellénistique. *BCH* 138.1, 2014, 387-428.

Ehrhardt, N. Milet und seine Kolonien. Frankfurt am Main, 1983.

Fonseca A. A proposito della data di fondazione di Apollonia Pontica. *ŽAnt* 24, 1974, 263-265.

Frel, J. Monuments d'Apollonie Pontique au Musée du Louvre. *ИБАИ* 23, 1960, 239-251.

Giuzelev, M. Ancient Funerary Monuments at Sozopol Archaeological Museum. - *ИНМБ*, IV, *Studia in honorem Ivani Karayotov*, Ямбол, 2002, 119 - 132.

Giuzelev, M. The West Pontic Coast Between Emine Cape and Bizantion During the First Millennium BC. Burgas, 2008.

Gyuzelev M, Tituli sepulcrales in necropoli antiqua locis dictis Kalfata et Budjaka prope urbem Sozopolim reperti in effusionibus annorum MMIV et MMV. *Il Mar Nero* VII, 2013, p. 115-148.

Hermery, A. Céramiques à figures rouges d'Apollonia du Pont, découvertes anciennes et récentes. – In: A. Hermery, G.R. Tsetschladze (eds.) *From the Pillars of Hercules to the Footsteps of the Argonauts*. *Colloquia antiqua*, 4, Leuven – Paris – Walpole, Ma 2012, 239 - 253.

Hermery, A., Panayotova K., Baralis A., Damyanov M., Riapov A. (eds.) Apollonia du Pont (Sozopol). La necropole de Kalfata (Ve – IIIe s. av. J. – C.). Fouilles francobulgares (2002-2004) (= *Bibliothèque d'archéologie méditerranéenne et africaine* 5). Paris, 2010.

Hind, J. G. F. The Greek Colonisation of the black Sea Area in the Archaic and Classical Periods. Dissertation. Cambridge, 1969.

Hind, J. 1998. Megarian colonisation in the western half of the Black Sea (sister- and daughter-cities of Herakleia). In: Tsetschladze, G. (ed.). *The Greek Colonisation of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology (Historia Einzelschriften 121)*. Franz Steiner Verlag Stuttgart. 131-152.

Koeller, A.-S., Panayotova K. Les sépultures d'enfants de la nécropole d'Apollonia du Pont (Bulgarie): résultats des fouilles récentes (2002-2007). In : Guimier-Sorbets A.-M., 2010.

Konova, L. Artemis Pytheia. Graffito Inscription from ApolloniaPontica. – В: *Античните цивилизации и морето. Международна конференция в шест на 70-годишнината на проф. М. Лазаров*, Варна 13 – 15 октомври 2004 г. Варна, 2007, 263 – 270.

Konova L. Funeral rites in the necropolis of Apollonia Pontica: An attempt at social gender reconstruction. 13th International Colloquium of Funerary Archaeology, "Bronze and Iron Ages

Graves from Eurasia: Gender between Archaeology and Anthropology”, Buzau, 17 – 18 October 2012; In: Mousaios 18/2013. Muzeul Judetean Buzău. p. 215-245.

Konova, L. The foundation of Apollonia Pontica on the Black Sea coast. Some thoughts on the application of the world-systems analysis perspective to archaeological datasets. – in: I. Căndea (ed.) *Tracii și vecinii lor în antichitate: arheologie și istorie / The Thracians and their neighbours in Antiquity: archaeology and history. Studies in honor of Valeriu Sîrbu at his 70th anniversary.* Brăila, 2020, 261 – 282.

Lungu, V. Pratiques funéraires et formes d’organisation sociale dans la nécropole de la cité grecque d’Orgamé. In: Simion, G., Lungu, V. (eds.). *Tombes tumulaires de l’Âge du Fer dans le Sud-Est de l’Europe. Actes du II-e Colloque International d’Archéologie Funéraire, Tulcea 1995.* Tulcea, 2000, 101-117.

Lungu V. Nécropoles grecques du Pont gauche. In : Lungu V., Simion G., Topoleanu F. (eds.), *Pratiques funéraires et manifestations de l’identité culturelle (Âge du Bronze et Âge du Fer), Actes du IVe colloque international d’archéologie funéraire, Tulcea, 2006, 157-176.*

Lungu V. Nécropoles grecques du Pont gauche : Istros, Orgamè, Tomis, Callatis. In : Grammenos D.-V., Petropoulos E.-K. (eds.), *Ancient Greek Colonies in the Black Sea 2*, Oxford, 2017, 337-382.

Manucu-Adameșteanu, M. Orgame. In: Grammenos, D. V., Petropoulos, E. K. (eds.) *Ancient Greek Colonies in the Black Sea, Volume I. Publications of the Archaeological Institute of Northern Greece 4. Thessaloniki. 2003, 341-388.*

Minchev, A. Odessos. In: D. V. Grammenos, E. K. Petropoulos (eds.). *Ancient Greek Colonies in the Black Sea (Publications of the Archaeological Institute of Northern Greece 4), Vol. 1. Thessaloniki 2003, 209 – 278.*

Nedev, D., Panayotova, K. Apollonia. - In: D. V. Grammenos, E. K. Petropoulos (eds.). *Ancient Greek Colonies in the Black Sea (Publications of the Archaeological Institute of Northern Greece 4), Vol. 1. Thessaloniki 2003, 95-155.*

Nedyalkov, K. Local pottery from Apollonia Pontica 6th – 5th century BC. - *Archaeologia Bulgarica*, XII, 2008, 1 – 28.

Nessebre. Vol. I, II, III, IV, Sofia 1969, 1980; Burgas, 2005, Велико Търново 2017.

Oppermann, M. Die Westpontischen Poleis. – *ZAKS*, 2, 2004.

Panayotova, K. Burial and Post-Burial Rites in the necropoleis of the Greek Colonies on the Bulgarian Black Sea Littoral. – In: *Ancient Greek Colonies in the Black Sea 2* (eds. D. M. Grammenos, E. K. Petropoulos). v. I, BAR, International Series 1675 (I), 2007, 85 – 126.

Panayotova K. Family Plots in the Necropolis of Apollonia Pontica. *Acta Musei Tiberiopolitani* 1, 2016, 35–43.

Panayotova K., Damyanov M., Stoyanova D., Bogdanova T. Apollonia Pontica: The Archaic Temenos and Settlement on the Island of St. Kirik. In : Alvarez J. M., Nogales T., Roda I. (eds), *Centre and Periphery in the Ancient World. Proceedings of the XVIIIth International Congress of Classical Archaeology, Vol. I, Merida, 2014, 595–598.*

Panayotova, K., Stoyanova, D., Damyanov, M. Late Archaic relief plaques with warriors from Apollonia Pontica. - In: G. R. Tsetschladze, A. Avram, J. Hargrave (eds.) *The Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC – 5th century AD): 20 Yers On (1997 – 2017). Proceedings of the Sixth International Congress on Black Sea Antiquities (Constanta 18-22 September 2017) dedicated to Prof. Sir John Boardman to celebrate his exceptional achievements and his 90th Birthday.* Oxford, 2021, 598 – 611

Paunov, E. The Tetradrachm Coinage of Apollonia Pontica: Iconography, Issues and Magistrates. In : Boteva D. (ed.), *Ex Nummis Lux. Studies in Ancient Numismatics in Honour of Dimitar Draganov*, Ruse, 2017, 59–87.

Petropoulos, E. K., Maslennikov, A.A. (eds.) *Ancient Sacral Monuments in the Black Sea*. Thessaloniki, 2010.

Petrova, A. Shield, Altar and Wreath. Gravestones of Fallen Citizens from Apollonia Pontica. – In: *Studia Archaeologica Universitatis sserdicensis. Suppl. IV. Stephanos Archaeologicos in honorem Professoris Ludmili Getov*. София, 2005, 591 – 598.

Petrova A. Storage Amphorae from Tumulus 8 on Kolokita Promontory, Apollonia Pontica. In : Tzochiev Ch., Stoyanov T., Bozkova, A. (eds.), *PATABS II. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea. Acts of the International Round Table Held in Kiten, Nessebar and Sredetz*, September 26-30, 2007, Sofia, 2011, 101-109.

Petrova A. *Funerary Reliefs from the West Pontic Area (6th – 1st Centuries BC)*, Leuven-Paris- Bristol, 2015.

Pippidi D. M., Popescu E. Les relations d'Istros et d'Apollonie du Pont à l'époque hellénistique. *Dacia NS* 3, 1959, 241-258.

Preda, C. *Callatis. Necropola romano-bizantină, 1980.*

Preda, C. Archaeological discoveries in the Greek cemetery of Callatis-Mangalia (IV-III centuries before our era). *Dacia NS* V. 1961, 275-303.

Preda, C. 1966. Cîteva morminte din epoca elenistica descoperite la Callatis. *SCIV* 17, 1. 137-146.

Preshlenov, Hr. *Urban Spaces in Odessus (6th C BC – 7th C AD)*. – *Archaeologia Bulgarica*, VI, 2001, 3, 13 – 43.

Preshlenov, Hr. *Mesambria*. In: Grammenos, D. V., E. K. Petropoulos (eds.) *Ancient Greek Colonies in the Black Sea. V. I*, Thessaloniki, 2003, 157 – 208.

Preshlenov, Hr. *Städtebau, machthaber und sozialorganisation an der Bulgarischen schwarzneerküste (6. – 1. Jh. v. Ghr.)*. In: Vottéro, G. (ed.) *Le grec du monde colonial antique. I. Le N. et N.-O. de la Mer Noire. Actes de la table Ronde de Nancy*, 28 – 29 september 2007, 2009, 125 – 194.

Reho, M. *La ceramica Attica a figure nere e rosse nella Tracia Bulgara*, Roma, 1990.

Roebuck, C. *Ionian Trade and Colonization*. New York 1959.

Salkin, A. 2007. *Bizone*. In: D. Grammenos, D./ Petropoulos, E. (eds.). *Ancient Greek Colonies in the Black Sea 2, Vol. I*, BAR International Series 1675 (I), Oxford, 37-50.

Stoyanova, D. *Hellenistic order architecture in Odessos*. In: Nikolova, L. (ed.). *Early Symbolic Systems for Communication in Southeast Europe (BAR International Series 1139)*, 2003, 573-575.

Stoyanov, T., Stoyanova, D. *The Tholos of Odessos*. *Archaeologia Bulgarica*, I, 1997, 3, 22 - 33.

Tonkova, M. *Hellenistic Jewellery from the Colonies on the West Black Sea Coast*. *Archaeology in Bulgaria* I, 1997, 83-102.

Tonkova, M. *Jewellery Fashion of the Western Pontic Colonies in the Hellenistic Times (from the territory of Bulgaria)*. In : Stefanovich M., Angelova Chr. (eds), *PRAE In Honorem Henrieta Todorova*, Sofia, 2007, 279-294

Tsetskhladze, G. R. *Greek Penetration of the Black Sea*. In: Tsetskhladze, G., De Angelis, F. (eds.). *The Archaeology of Greek Colonisation*. Oxford University Committee for Archaeology. Monograph 40, 1994, 111-136.

Tsetsckhladze, G. R. Greek colonisation of the Black Sea area. Stages, models and native population. In: Tsetsckhladze, G. (ed.). *The Greek Colonisation of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology* (Historia Einzelschriften 121). Franz Steiner Verlag, Stuttgart. 1998, 9-68.

Tsetsckhladze, G. R. Greeks, local and others around the Black Sea and its hinterland: recent developments. – In: *The Danubian lands between the Black, Aegean and Adriatic Seas (7th century BC – 10th century AD)*. Proceedings of the Fifth International Congress on Black Sea Antiquities (Belgrade – 17-21 September 2013). Oxford, 2015, 11-42.

Tsetsckhladze, G. R. Once again about the Establishment Date of Some Greek Colonies around the Black Sea. – In: G. R. Tsetsckhladze, S. Atasoy (eds.). *Settlements and Necropoleis of the Black Sea and its Hinterland in Antiquity. Select Papers from the Third International Conference ‘The Black Sea in Antiquity and Tekkeköy: An Ancient Settlement on the Southern Black Sea Coast’*, 27-29 October 2017, Tekkeköy, Samsun. Oxford, 2019, 1-41.

Tsetckhladze, G., F. De Angelis. *The Archaeology of Greek Colonisation. Essays dedicated to Sir John Boardman.* Oxford, 1994.

Tuplin, C. J. (ed.). *Pontus and the Outside World. Studies in Black Sea History, Historiography and Archaeology. Colloquia Pontica, 9.* Brill, 2004.

Yordanova, K. The Role of Hellenistic Coins in the Funerary Practices in the Necropolis of Apollonia Pontica. *Archaeologia Bulgarica XXI*, 2017, 1–36.

Zimmermann, K. Archaische Dachterrakotten aus Histria. *Hesperia* 59.1, 1990, p. 223–233.

Zimmermann, K. Zu den Dach Terrakotten griechischer Zeit aus Histria. In : Alexandrescu P., Schuller W. (eds.). *Xenia Histria. Eine Griechenstadt an der rumänischen Schwarzmeerküste*, Konstanz, 1992, 155–177.